

Posudek vedoucího práce na diplomovou práci:

Tomáš Malík: Mediální reprezentace sociální nepřizpůsobivosti – kritická diskurzivní analýza.

Diplomová práce Tomáše Malíka se věnuje problematice mediální reprezentace konceptu sociální nepřizpůsobivosti v českých médiích v letech 2006 – 2009, který analyzuje nástroji kritické diskurzivní analýzy a to konkrétně na článcích internetového zpravodajského serveru iDnes vydaných v uvedených letech.

Je třeba vyzdvihnout, že práce, které jsem jako školitel byl pohříchu přítomen pouze ve chvíli zadání tematu diplomového úkolu a nyní, ve chvíli jejího posuzování, má jasnou myšlenku a poměrně kompaktní formu. Autor nejprve vysvětluje základní předpoklady zájmu o téma a prezentuje teoreticko-metodologický rámec, v němž jej hodlá zpracovávat. Následně pak v průběhu celé práce dobře dodržuje plánovanou logickou linii výkladu, přičemž rozpracování dílčích subkapitol je většinou současně dostatečně obsáhlé a detailní, zároveň ovšem ne nadbytečně odvádějící od ústředního tematu.

K práci je přesto možné mít výhrady, jejichž závažnost pak může být z určitého hlediska i velmi zásadní. Na obecné rovině je totiž možné vznést námitku vůči samotnému autorově přístupu, resp. metodě, kterou používá pro výklad mediální prezentace konceptu sociální nepřizpůsobivosti. Jak autor sám deklaruje (s. 13/14), od badatele využívajícího kritickou diskurzivní analýzu, není možné očekávat hodnotovou neutralitu, což osobně považuji za velmi tenký led obzvláště ve chvílích, kdy jsou závěry ve velké míře založeny datech z vlastního empirického zkoumání. Domnívám se přitom, že za podobnými účely by bylo možné použít i metody, které hodnotovou neutralitu procesu bádání předpokládají (např. obsahovou analýzu nebo diskurzivní analýzu).

Nicméně tuto výhradu ponechme v závorce - autor zvolenou metodu a její charakteristiku otevřeně deklaruje a koneckonců v historii sociologie je mnoho příkladů, kdy podnětné a vlivné myšlenky a teorie nevznikaly jen v rámci hodnotově neutrálních výzkumných týmů. Výhrady k diplomové práci Tomáše Malíka proto zaměřím na záležitosti, které se mi jeví problematickými v kontextu jí samé a v kontextu využívaných postupů.

V první řadě mám dojem, že autor ponechává v analýzách i interpretacích obrovská prázdná místa. V analyzovaných textech hledá výhradně výskyt předem definovaných kategorií, zcela mimo jeho zájem přitom zůstává například interpretace jejich absence v nezanedbatelné části textů. K pochopení diskursu klíčového pojmu je přitom podle mne

i tato část mediálních sdělení zcela zásadní. (Proč se např. v článcích obecně objevuje tak zřídka jakýkoli diskurs? Jací jiní aktéři by se objevovat mohli a neobjevují? Že tam jsou politici není překvapivé, ti jsou všude. Naopak, pakliže jde o hegemonii, neobjevují se tam naopak až příliš zřídka? A podobně i na identitární z vztahové rovině: např. označení autora je sice nejčastější, ale přece jen je to "jen" v polovině případů. O čem svědčí citace dalších aktérů, o čem absence nepřímých označení atp.? Podobně o ztotožňování nepřizpůsobivých a Romů – autor si všímá, že tam zkrátka je... Je třeba si ale všimnout i toho kde není, proč, atd. atp.)

Jedním z klíčových atributů konceptu hegemonie je existence opozičních diskursů a výkladů, přičemž hegemonie je založena na jejich inkorporaci (minimálně části), nikoli celkovém popření nebo eliminaci. Je jasné, že tento proces je možné sledovat pouze v delším časovém horizontu, nicméně autor by i tak měl tento důležitý aspekt ve své práci vést v patrnosti a s ohledem na něj interpretovat data.

Dále, autor se při analýze mediálních textů pohybuje výhradně na 1. úrovni sdělení jako takového; sleduje, jak je význam pojmu sociální nepřizpůsobivost konstruován v textech samotných – typicky, zda jde o označení autora článku nebo autority. Zcela opomíjí vyšší roviny, kdy i zařazení vyjádření autorit, jejich výběr a kontextualizace je přece redakční prací autora článku. Způsob prezentace sociální nepřizpůsobivosti je tak i v tomto případě v jistém smyslu jeho prací.

Autor zvolil pro svou analýzu kvantitativní přístup, což se mi nejeví jako ideální řešení. Obzvláště za situace, kdy za roky 2006-2008 využívá „pouze“ 50 textů (což by ještě šlo pojmut kvalitativně) a rok 2009, kdy došlo k nárůstu jejich počtu, stejně jen sumarizuje odlišným způsobem. Právě tento přístup, navíc poněkud nejasně definován v pasáži („V jeho podání analytik CDA definuje vlastní významové jednotky, jež se v daných textech opakovaně vyskytují. Na rozdíl od obsahové analýzy je však nedefinuje předem, ale činí tak až v průběhu samotné analýzy.“ S.17). pak podle mne vede k tomu, co jsem vytýkal již výše, totiž že velké množství informací, významů a kontextuálních souvislostí zůstává nevytěženo, skryto mimo předem zvolené kategorie. Práce tak bohužel zcela naplňuje obavy citované samotným autorem na s. 17 a do značné míry snad i zpochybňuje relevanci využití přístupu, který nevyžaduje hodnotovou neutralitu, ba dokonce předpokládá její opak. Autor sice podle mne nikde vědomě nefabuluje, nezkrsluje, nedezinterpretuje výsledky v duchu svého výchozího kritického pohledu na věc. Vyznění práce je však za současného stavu takové, že zvolenými prostředky a způsobem jejich provedení pouze dokládá již předem formulovaná stanoviska, případnou existenci odlišných výkladů, interpretací nebo kontextů ponechává zcela stranou.

Co se týče technických aspektů provedených analýz textů: práci tohoto druhu by rozhodně svědčilo více příkladů (citátů, úryvků, příloh), které názorně předvedou, jakým

způsobem autor řadil texty do předem připravených kategorií. Nehledě na to, že ideálně měl autor reliabilitu řazení ověřit využitím dalšího kodéra/kodérů.

I přes všechny kritické výhrady platí také mé hodnocení z úvodu posudku - snad i pod dojmem vlastních nedokonalostí co se týče hodnotové neutrality na mne stále práce působí jako zajímavý, s rozmyslem, obsahovou bohatostí a dobrou logikou vystavěný text. Proto se ani pod dojmem uvedených výhrad nepřikláním k jejímu hodnocení jako práce nevyhovující. Vzhledem k tomu, že kritéria odborné práce a textu však naplněna v mnoha ohledech nebyla, navrhuji hodnotit diplomovou práci Tomáše Malíka pouze stupněm dobrá.

Jiří Vinopal, 29. 8. 2011